

**Степанова Н.О.**

*Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна*

**РЕГІОНАЛЬНА ТРАНСГРАНИЧНА КООПЕРАЦІЯ -  
ВЕКТОР ЕВРОІНТЕГРАЦІИ УКРАИНЫ**

Українське Придунав'є має унікальне економіко-географічне положення, адже Дунай - одна з найважливіших транспортних артерій Європи. Після падіння "залізної завіси" нам далеко не байдужий досвід інших держав західної Європи, який демонструє розвиток процесу економічної децентралізації при наділенні прикордонних регіонів цілим рядом економічних прав, без якого неможливо забезпечити цілісність і економічну безпеку держави, запобігти відтоку трудових і матеріальних ресурсів. Поступове переміщення акценту на регіональну економічну активність, вимагає розробки механізмів, що створюють імпульс для інноваційних процесів, стосовно до умов Придунав'я.

Кластерний підхід до структурування економіки, обґрунтуванню стратегій регіональної промислової політики та підвищенню конкурентоспроможності економічних систем є загально визнаним у розвинутих країнах. Основоположником сучасної концепції кластерів та їх впливання на формування конкурентних переваг є М. Портер. Значимий вклад у рішення проблем конкурентоспроможності регіонів та функціонування галузевих кластерів внесли Й. Шумпетер, Ф. Перру, В. Прайс, І. Ансофф. Дослідженню концепції кластерів та обґрунтуванню організаційно-економічного механізму їх формування в Україні присвячені роботи вітчизняних економістів: Геєца В.М. [1], Бажала Ю.М., Чумаченька М.Г., Войнаренка М.П. [2], Соколенка С.І. [3], Кисельова А.Н., Ковальова А.І. та ін.

Обґрунтування теорії та методології регіональної науки, яка тісно пов'язана зі становленням нової постіндустріальної парадигми в розвитку всіх сторін життя в регіоні, включаючи як економічні, так і соціальні аспекти. Потреба в розробці нових теоретичних підходів до вирішення проблем формування й розвитку конкурентоспроможності назріла давно і вимагає вивчення світового досвіду в цьому напрямку. Україна може мати свою «Силіконову долину»: світовий досвід показує, що в країнах, де під реалізацію кластерної моделі були створені і профінансовані державні програми, економіка в цій сфері взяла різкий старт на покращення. Кластерна теорія розвитку національної економіки знаходиться на початковому етапі свого становлення для українських економістів. Тому виникає необхідність розробки прикладних аспектів створення кластерів в Україні.

## I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

### «Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації: регіональний вектор» Ізмаїл - 2012

Підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції приділяється все більша увага на всіх рівнях управління: державному, регіональному, муніципальному і внутрішньофірмовому. Особливо гостро ця проблема постає перед Україною зі вступом її до СОТ. Застосування кластерного підходу є дієвим засобом підвищення конкурентоспроможності та ролі малого і середнього бізнесу. Досвід західних країн свідчить про відсутність єдиних уніфікованих механізмів по створенню кластерів. Тому для реалізації вектору модернізації регіональної економіки на базі кластерних принципів, необхідна розробка обґрунтованої кластерної стратегії, яка включає детальний механізм формування та державної підтримки кластерів застосовуючи до умов України. В зв'язку з цим розробка методології просторового розвитку регіонів на основі кластерних принципів являється дуже актуальною та має високу практичну значимість.

Світовий досвід розвинутих країн переконливо доводить як ефективність, так і неминучу закономірність появи різних видів кластерів. В останні десять-п'ятнадцять років формування кластерів стало важливою частиною державної політики в області регіонального розвитку у багатьох країнах світу. Цілями цієї політики є розвиток сектору дрібних та середніх підприємств навколо великих компаній, створення нових робочих місць, збільшення інноваційного потенціалу галузі та конкурентоспроможності регіону. В концепції стратегії довгострокового соціально-економічного розвитку України до 2015 року, виявлення та стимулювання розвитку виникаючих територіально – виробничих кластерів ставиться як один із важливіших напрямків створення загальнонаціональної системи підтримки інновацій і технологічного розвитку, забезпечуючи прорив України на світові ринки високотехнологічної продукції.

Під промисловим кластером розуміють групу територіально-локалізованих підприємств, навчально-виробничих та фінансових компаній, зв'язаних між собою по технологічному ланцюжку або орієнтованих на загальний ринок ресурсів або споживачів (мережевий взаємозв'язок), маючи мережеву форму управління, конкурентоспроможних на конкретному рівні та здатних генерувати інноваційну складову як на основі їх конкурентоспроможних на ринках. *Кластер*, згідно теорії Майкла Портера, - це група взаємопов'язаних компаній (постачальники, виробники, посередники), що географічно є сусідами, і пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), діючих в певній сфері і взаємодоповнюючих один одного [4]. Таким чином, під кластером розуміється мережа незалежних виробничих і (або) сервісних фірм, включаючи їх постачальників, творців технологій і ноу-хау (університети,

## I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

### «Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації: регіональний вектор» Ізмаїл - 2012

науково-дослідні інститути, інжинірингові компанії), що пов'язують ринкові інститути і споживачів, що взаємодіють між собою.

До складу напрямків державної регіональної кластерної політики відносяться:

- виявлення та моніторинг ситуації розвитку економічних кластерів на територіальному рівні, а також визначення структури кластерів;
- територіальна локалізація його окремих ланок, співфінансування аналітичних дослідів перспектив розвитку кластерів на зовнішньому ринку, оцінка виявлення кластеру на територію та соціальну сферу;
- формування комунікаційних ділянок для потенційних учасників територіальних кластерів, в тому числі за рахунок їхньої інтеграції в процес розробки та обміркування стратегії регіонального розвитку;
- сприяння консолідації учасників кластеру (в тому числі через асоціативні форми), реалізація програм сприяння виходу підприємств кластеру на зовнішні ринки, проведення спільних маркетингових досліджень та рекламних заходів, реалізація освітньої політики, узгодженої з основними представниками кластеру, забезпечення можливості комунікації та кооперації підприємств та освітніх закладів.

Як інструмент реалізації стратегії промислового розвитку регіону кластери створюють передумови реалізації великомасштабних інвестиційних проектів.

Можна виділити три головні переваги інвестування в кластери. По-перше, критична маса підприємств стає «магнітом» для подальшого залучення вітчизняного та іноземного капіталу. Великі, в тому числі міжнародні, компанії віддають перевагу інвестувати у ті регіони, де вже є створені кластери або хоча б є передумова для їх формування. По-друге, інвестування у кластери виключає реалізацію проектів кон'юнктурного характеру і, таким чином, мінімізує ризик подальших дезінвестицій. По-третє, співробітництво в кластері, та наявність загальних ініціатив акумулює приватні інвестиції та дає можливість реалізації великих проектів [5].

Незважаючи на доведену міжнародною практикою ефективність, розвиток кластерних систем в Україні відбувається надто повільно. Тим не менш, для української економіки є вигідним створення не тільки «внутрішніх», але і *транскордонних кластерів*, передбачаючи інтенсивний обмін ресурсами та технологіями.

Такі кластери зумовлюють створенню єдиного інноваційного та інформаційного простору, трансферту технологічних та управлінських рішень в сфері кластеризації промисловості, тобто забезпечуючи взаємне укріплення конкурентоспроможності регіону [6]. Якщо розглядати Єврорегіони, як форму трансграничного економічного співробіт-

## I МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

### «Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації: регіональний вектор» Ізмаїл - 2012

ництва, що є дуже актуальним для Українського Придунав'я, то вони сприяють у зміцненні добросусідських відносин між державами і є своєрідним інструментом для інтеграції у європейські структури. Це особливо важливо для України і Молдови в зв'язку з просуванням кордонів Євросоюзу й вступом Румунії у Європейський Союз.

Головне завдання регіональної політики полягає у визначенні пріоритетів подальшого розвитку, ретельній проробці комплексних проблем, що, у свою чергу, потребує формування принципів і застосування методів обґрунтування й створення відповідного механізму реалізації прийнятої стратегії [7].

Регіональна політика повинна бути спрямована на кластерну концепцію розвитку, як на державному рівні, так і на рівні регіонів. Світовий досвід останніх двох десятиліть свідчить про те, що в умовах ринкової глобалізації, швидкий підйом ведучих секторів економіки може здійснюватися шляхом застосування позитивного досвіду створення соціально-інтеграційних систем і їх найбільш ефективної форми інноваційних кластерних об'єднань. Світовий і вітчизняний досвід свідчить, що кластери забезпечують сприятливі умови для інноваційного розвитку, налагодження випуску конкурентоспроможності продукції, створення нових робочих місць. Тому сприяння формуванню і розвитку кластерів повинний стати наріжним каменем стратегії соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я, а в перспективі Єврорегіону «Нижній Дунай».

Важливою функцією регіональної інноваційної політики є підтримка малого бізнесу в науково-технічній сфері. Велике значення набуває міжрегіональне співробітництво, у тому числі й у галузі освіти й науки. Необхідно визнати, що економічний потенціал усе більше переміщається у бік економічно потужних адміністративних центрів. Важливим фактором регіонального розвитку є переміщення інвестицій по горизонталі. Треба ширше та інтенсивніше розвертати встановлені зв'язки між університетами Румунії, Болгарії, Молдови. Перспектива співробітництва бізнесу й системи освіти багатопланова: від впровадження результатів дослідження у виробництво, до підготовки й перепідготовки кадрів на базі інтегрування освіти, науки й виробництва.

Кластерний підхід має наступні переваги на регіональному рівні: по-перше, регіональні інноваційно-промислові кластери мають в своїй основі стійку систему розповсюдження нових технологій, знань, продукції, що сформувалася, так звану технологічну мережу, яка спирається на спільну наукову базу. По-друге, підприємства кластеру мають додаткові конкурентні переваги за рахунок можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію і стандартизацію, мінімізувати витрати на впровадженні інновацій. По-третє, важливою особливістю інноваційно-промислових кластерів є

наявність в їх структурі гнучких підприємницьких структур - малих підприємств, які дозволяють формувати інноваційні точки зростання економіки регіону. По-четверте, регіональні промислові кластери надзвичайно важливі для розвитку малого підприємництва: вони забезпечують малим фірмам високий ступінь спеціалізації при обслуговуванні конкретної підприємницької ніши, оскільки при цьому полегшується доступ до капіталу промислового підприємства, а також активно відбувається обмін ідеями і передача знань від фахівців до підприємців.

Світовий і вітчизняний досвід наочно свідчить, що кластери забезпечують сприятливі умови для інноваційного розвитку, налагодження випуску конкурентоспроможної продукції, створення нових робочих місць. Тому сприяння формуванню і розвитку кластерів повинні стати основою стратегії соціально-економічного розвитку Українського Придунав'я, а в перспективі Євросоюзу "Нижній Дунай". Необхідно забезпечити розробку стратегії і програми підтримки впровадження кластерних об'єднань на території Українського Придунав'я з урахуванням постанови КМУ від 31 березня 2004р. «Про затвердження Програми комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2004-2010 роки».

#### **Результати проведеного дослідження дозволяють зробити такі висновки:**

Регіональну політику необхідно спрямувати на кластерну концепцію розвитку як на державному рівні, так і на рівні регіонів. Світовий досвід останніх двох десятиліть свідчить про те, що в умовах ринкової глобалізації, швидкий підйом провідних секторів економіки може здійснюватися шляхом застосування позитивного досвіду створення соціально-інтеграційних систем і їх найбільш ефективної форми – інноваційних кластерних об'єднань.

Поява кластерних систем в Україні зумовлена, по-перше, традиціями історичного розвитку економіки, а, по-друге, об'єктивними умовами розвитку виробничих систем, заснованих на використанні природного, індустріального, наукового, кадрового потенціалу країни. Важливими чинниками формування кластерів, рушійними силами механізму функціонування кластерної взаємодії і оцінювання соціально-економічних наслідків розвитку кластерів можна вважати: а) потужний інноваційний потенціал України; б) розвиток коопераційних зв'язків між підприємствами, що є традиційним атрибутом та історичним результатом розвитку української економіки; в) її мультигалузєва структура, що створює умови для розширення функціонального розвитку кластерних систем.

Інтенсивний розвиток кластерних систем в Україні передбачає прийняття концепції і розробку загальнонаціональної програми розвитку кластерних об'єднань на

основі реалізації моделей кластерного розвитку територій, що складаються з низки послідовних організаційно-економічних взаємоузгоджених заходів, об'єднаних в системний механізм. У результаті використання кластерних технологій прискорюється створення внутрішніх і зовнішніх конкурентних переваг економічних суб'єктів, посилюється підтримка конкурентного середовища, що позитивно впливає на підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах інтеграційних процесів.

### Література

1. Геєць В. Кластери і мережеві структури в економіці – тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена ...// Економіст.- №10. – 2008. – С.10-11.
2. Войнаренко М.П. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів // Економіст. - №10. – 2008. – С.27-30.
3. Соколенко С.І. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів //Економіст, №10, жовтень, 2008.-С.31-35.
4. Портер М. Конкуренція. – Спб – Москва-Київ: Вільямс, 2001. – 207 с.
5. Дубова А.В. Кластери як засіб підвищення конкурентоспроможності регіонів на світових ринках //Сборник научных трудов «Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Организации Черноморского экономического сотрудничества», Донецк. Нац. Ун-т, Ливадия-Донецк, Том 1.- 2007. – С.296-301.
6. Конкурентоспроможність економіки України: Стан і перспективи підвищення / За ред. І.В. Крючкової. – К.: Основа, 2007.
7. Цихан Т.В. Кластерная теория экономического развития // Теория и практика управления, №5, – 2003. – С.64-68.